

цілісну картину боїв 7-18 вересня 1941 року на р. Сейм на конотопському напрямку.

Отже, вивчення листів конотопських фронтовиків як історичного джерела є потребою в системній реконструкції їх інформаційного потенціалу в контексті актуальних методологічних напрямків сучасного джерелознавства. А ці листи є ще цінним джерелом для висвітлення трагічної та водночас героїчної сторінки історії Конотопщини, бо саме вони розкривають маловідомі героїчні дії воїнів РСЧА.

1. Бакст Э. И. Письма солдат и трудящихся в редакции московских газет в период подготовки Великого Октября / Э. И. Бакст // Исторический архив. - 1960. - № 5.
2. Верховская А. И. Письма в редакцию и читателям / А. И. Верховская. - М., 1972.
3. Колтанов С. М. Русская дипломатика / С. М. Колтанов. - М., 1988.
4. Рязанов С. И. Специфика эпистолярных зданий / С. И. Рязанов // Вопросы литературы. - 1965. - № 6.
5. Самчук И. А. Тринадцатая гвардейская / И. А. Самчук. - М. 1971.
6. Фонди Конотопського краєзнавчого музею. Переписка директора Мосальова І. В. з учасниками боїв за р. Сейм 1941 року - вхідний лист І. А. Самчука від березня 1959.
7. Фонди Конотопського краєзнавчого музею. Переписка директора Мосальова І. В. з учасниками боїв за р. Сейм 1941 року - вхідний лист А. Я. Тарасова від 20.02.1975.
8. Фонди Конотопського краєзнавчого музею. Переписка директора Мосальова І. В. з учасниками боїв за р. Сейм 1941 року - вхідний лист Фроловського Т. А. від 15.06.1979.

ШАЛІВСЬКА З. В.

СЛОВО ПРО СЛАВНОГО ЗЕМЛЯКА: ІВАН АНДРІЙОВИЧ ЛИСИЙ (1910-2000 рр.)

Конотопська земля щедра на талановитих людей, які прославилися своїми досягненнями в різних сферах людської діяльності. Імена багатьох широко відомі світові. Та творча спадщина не всіх наших земляків достатньо вивчена, а отже, і оцінена та використана. До таких славних імен належить і Іван Андрійович Лисий - історик, краєзнавець, просвітянин, палкий український патріот, людина драматичної долі.

Народився він 10 вересня (за ст. стилем) 1910 р. в селі Підлипному Конотопського району в селянській родині. Після закінчення початкової школи навчався в Конотопській четвертій семирічці. У березні 1930 року родину Івана Андрійовича разом із ще 12-ма хліборобськими сім'ями було вислано до Архангельської області на лісоповал як куркулів. Там від непосильної праці, голоду та хвороб вони й загинули в таборі "Красный Бор". За спробу втечі з місця заслання був переведений на апатитові розробки в м. Хібіногорськ, де працював теслею, залізничником, гірником на апатитовій рудні. Після закінчення гірничо-хімічного технікуму працював геологом на апатитових розробках та на мідно-нікелевому комбінаті. Допитливого та здібного юнака помітив репресований професор, і за його сприяння отримав дозвіл поїхати навчатись до Києва на історичний факультет педагогічного інституту (нині ім.

Драгоманова). Навчання перервала Друга світова війна. На фронті в 1941-1943рр. Іван спочатку був санітаром, потім зв'язківцем у діючій армії. Після важкого поранення й ампутації ноги повернувся на батьківщину. До своєї оселі його не пустили, тож вчителював у школах району. Поновив денне навчання й закінчив інститут. Та працювати за фахом йому не дали як "неблагонадійному", довелося клеїти пачки для синьки в артілі "Труд інваліда", бо жалюгідної пенсії не вистачало для родини з 6-ти осіб.

Доробок Івана Лисого з краєзнавства безцінний. Це й праці з історії від часів Київської Русі про Липецьке князівство, визвольної боротьби середини XVII ст. на Конотопщині, зокрема, бій загону Домарацького з козаками під проводом Якова Сомка біля села Підлипне в червні 1652 р. Описав бій військ гетьмана І. Виговського під Конотопом. Складена ним карта Конотопської битви, яку глибоко досліджував, наводиться в багатьох виданнях. Достеменно знав археологічні пам'ятки краю, склав археологічну карту району, брав участь у розкопках давніх поселень. Особливо багато праць присвятив Іван Андрійович історії приміського села Підлипне, де народився. Мав цікаві відомості про його церкву від 1652 р., революційні події 1905 року, буремні часи громадянської війни. Зокрема, збирав матеріали про боротьбу загону січових стрільців, участь конотопців у бою під Крутами, діяльність перших просвітянських гуртків, хорових, театральних колективів, розвиток освіти в селі. Він описав старовинні сільські обряди: весільний, похоронний, зимові гуляння, вивчав топоніміку села. А зібрані ним біографічні дані ста конотопських кобзарів та бандуристів з унікальними фотографіями (більшість народних співців було репресовано), як і решта унікальних робіт, чекають на свого видавця.

Вражають спогади І. Лисого про пережите на лісоповалах, фотографії, замальовки з таборів. Розповідаючи про свої поневіряння на засланні, Іван Андрійович пише: "Я поставив собі за мету вижити для боротьби проти осоружної мені кривавої імперії босяків - садистів, будь-що вижити. А щоб успішно воювати з ворогом, - треба воювати його ж зброєю, казав Б. Хмельницький. А щоб долати ворога, - треба ґрунтовно вчитись. Інколи брав аркуш паперу або на дощечці писав пережите, запам'ятовував, а потім рвав або палив..." [1]. Збереглося родинне обійстя на вулиці, названій його ім'ям, звідки юнака разом з батьками вигнали на чужину, та будинок, у якому утримували нещасних селях перед етапом. А ось як він описує останню домівку українських хліборобів: "У лісі часто траплялись могили з хрестами, де були розпливчасті, зроблені хімічним олівцем надписи, що це небіжчик з Білоцерківщини, Київщини чи Полтавщини, вбитий при спробі втекти. Схиливши голови, ми хрестились, віддаючи шану невідомим, про яких ніколи не дізнаються рідні, де вони навіки упокоїлись" [1].

Іван Андрійович був різнобічно обдарованою людиною. Грав на народних інструментах: кобзі, бандурі, володів технікою їх виготовлення. Приятелював з відомим кобзарем Олександром Корнієвським. А його поетична спадщина щира та пристрасна. Не можна без сліз читати його спогади про роки, проведені в сталінських таборах, муки та смерть земляків [1]. Цій темі присвячено багато віршів Івана Лисого. В одному з них він писав:

Нас розсіяли скрізь по чужині
 В безіменних могилах,
 У ворожій країні,
 У багнюках немилых.
 Лиш вітри з України
 Проголосять над кожним з убитих,
 Принесуть нам жахливі новини
 Про вождів - людожерів неситих.

Знаний в наукових колах України, він до останніх днів підтримував тісні зв'язки з музеями Києва, Львова, Чернігова, Полтави. У його архіві збереглися документи про передачу ним цінних знахідок музею народної архітектури й побуту України, музею Івана Гончара, з яким він листувався [2]. Є багато теплих листів від етнографа Лідії Орел, Юлія Романовича Коцюбинського з Чернігова [3]. У нещодавно виданій книзі "Ми просто йшли..." [4] Лідія Орел так пише про нашого земляка: "Незабутньою залишається зустріч і спілкування з краєзнавцем Іваном Лисим з Конотопа. На двох милицях він часто кидався під бульдозер, сподіваючись зупинити вандалізм". Дійсно, Іван Андрійович вболівав за долю археологічних пам'яток Конотопщини - церков, степових могил, які розорювали, воював з байдужими до історичної спадщини чиновниками.

Складний життєвий шлях не озлобив цю великої душі людину. Про все пережите не дуже любив розповідати. Разом з дружиною виховали чотирьох дітей. Старався як міг допомагати людям. Пам'ятаю, як на одне з засідань "Просвіти" приніс адреси родин репресованих кобзарів і запропонував відвідати їх на Великодні свята. Був дотепним, трохи іронічним, любив жартувати. Незважаючи на нездоров'я та похилий вік, всі сили Іван Андрійович віддавав громадським справам. Його можна було зустріти на просвітянських конференціях в Сумах та Києві, на козацьких заходах у Батурині, Шаповалівці. Боляче переживав, що так повільно йде становлення держави.

У нашій пам'яті Іван Андрійович залишився як людина високої гідності, невтомний український патріот, оптиміст. За клопотаннями конотопських просвітян вулиця, на якій він народився в селі Підлипному, названа його ім'ям. Йому також присуджена премія імені О. Лазаревського.

Залишив Іван Лисий багатий архів, який мусить бути збережений і використаний, як він і мріяв, на користь України. Ми ж зобов'язані зберегти світлу пам'ять про нашого славного земляка і продовжити його справу.

1. Подвижник. Спогади сучасників про Івана Андрійовича Лисого. - К. : Видавець О. О. Купріянова, 2010.

2. Орел Л. Невідома Україна. Українське Полісся. - К. : Інформаційно-аналітична агенція "Наш час", 2010.

3. Коцюбинський Ю. Лист до Лисого І. А. від 25. 03. 1999 р. Родинний архів.

4. Орел Л., Ященко Л. Ми просто йшли... / Л. Орел, Л. Ященко. - Ніжин. : ТОВ "Гідромакс", 2010.